

**REIJO
PERÄLÄ**

PONTTEVIA POHJALAISIA

Pontevia pohjalaisia

Reijo Perälä

Pontevia pohjalaisia

Tarinoita historiasta

© 2024 Reijo Perälä

Kannen suunnittelu: Erno Reinikainen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-7218-8

Sisällysluettelo

Saatteeksi lukijalle	11
Papinheittäjät.....	15
Ummetusukko.....	19
Juopot pormestarit	22
Hirressä seitsemän vuotta.....	26
Noidan hommissa voi mennä henki	29
Arvon mukainen paikka	32
Eerikin virsikirja	35
Messenius – kahden linnan vanki	38
Kuohari hurmasi naiset.....	41
Kahden paimenen kahakka.....	43
Sissipäälliköt sotatantereilla	46
Kauppapaikasta kasvaa kaupunki.....	51
Hurskas haisee pahalle	55
Ratsain olisit jo perillä	58
Piiskurit ja pahantekijät.....	62
Kruunupäät kylässä.....	65
Kolmella markalla saa lyödä kerran.....	68
Välskärät ja hospitaalit	71
Kuhinaa kaivuhuoneella.....	74
Ouluun kouluun, jos papiksi aikoo	77
Taitava tynnyrintekijä saa paikan.....	82
Kansanmurha Pohjanmaalla.....	86

Pottu, Pommeri ja Pohjanmaa.....	91
Kaunis nainen kureliivissä.....	95
Viinaa omille, tanssit viholliselle	99
Keisari saapuu, mutta myöhässä!	103
Räväkkä Sara avasi opintien tytöille	107
Ruma rasva rikastutti	111
Hullu-Jussin leuasta puuttui pala	116
Veli ei veljeä ammu.....	120
Naamaliike-Pätsi ja muut kylähullut	124
Oulu, Siika, Pyhä, Kala... ..	131
Virsiä voimalla pulaa vastaan	135
Ruuttusen tamma aiheutti kapinan.....	141
Kun Kosolan Vikki Suomea johti.....	144
Hurja-Hilja vaati miesten tekoja	149
Pöllittyjä perinteitä kotoisessa kuosissa	153
Johan Ludvig oli tähtipoika	156
Outo kansa pohjoisesta.....	159
Peräkamarien pojat ja kaihon tango.....	163
Kirjan tekijä: Reijo Perälä.....	166
Aiheeseen liittyvä kirjallisuus	168

Saatteeksi lukijalle

Historiasta tunnetaan parhaiten sodat ja sankaritarinat. Virallinen historia on usein vakavaa, asiallista ja kuivakkaa. Mutta entä jos näkökulman veivaa-kin toiseen asentoon? Entä jos löysää kravatin ja tutkailee menneisyyttä pilke silmäkulmassa ja hymynkare suupielessä?

Valtatieltä on hyvä poiketa sivupoluille. Sivupoluilla voi heittää kuperkeikkaa ja kurkistaa haarovälistään taaksepäin omituisessa asennossa. Näyttääkö elämä erilaiselta, jos katseensa kohdistaa yksityiskohtiin, jotka eivät ole virallista ja suurta historiaa ja jotka tavallisesti jättää huomiotta?

Elämän moninaista kirjoa on hyvä ymmärtää. Historia on täynnä hauskoja tarinoita ja värikkäitä ihmisiä. Tämä kirja kertoo heistä – hyvistä, hauskoista ja omintakeisista ihmisistä, joista vain harvat ovat täydellisiä. Heillä on puutensa, kuten myös meillä.

Eletty elämä sisältää myös synkkiä lukuja. Niitäkin tässä on mukana pakollinen määrä. Pohjanmaalla on koettu myös kovia aikoja, joita ei voi kokonaan sivuuttaa.

Aina on riiattu, rakastuttu ja riideltä. Kun puhe kääntyy tämän päivän rikoksiin, rötöksiin ja hulttomuuteen elämään, on hyvä muistaa, että osattiin sitä ennenkin.

”Pontevia pohjalaisia” ammentaa ihmisensä ja tarinansa suullisesta kansanperinteestä ja kirjallisista lähteistä. Oman kirjahyllyn aarteita olen hyödyntänyt surutta. Välillä olen poiminut tiedonmurusia sieltä ja täältä – ja rakentanut niistä tarinoita. Välillä olen tukeutunut vain yhteen lähteeseen ja puhaltanut uutta henkeä siellä kerrottuun tapahtumaan tai tarinaan.

Eniten olen kirjoituksissani hyödyntänyt lähde- ja tausta-aineistona **Matti Huurteen**, **Armas Luukon**, **Pentti Virrankosken** ja **Aimo Halilan** Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historiaa sekä **A.H. Virkkusen** ja **Aimo Halilan** Oulun historiaa. Muilta osin käytetyt lähteet löytyvät kirjallisuusluettelosta.

Historiallinen Pohjanmaa kattoi aikoinaan puoli Suomea. Historiallisista maakunnista se olikin pinta-alaltaan suurin, ja nykymaakunnista siihen kuuluivat Pohjois-Pohjanmaa, Pohjanmaa, Kainuu, Keski-Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa ja osa Lappia. Kirjan tarinoissa liikutaan lähinnä historiallisella Pohjanmaalla.

Kirjan nimi ”Pontevia pohjalaisia” vastaa mielestäni mielikuvaa lakeuksien juurevasta väestä. Jos välillä on ryypätty ja rellestetty ja pistetty naapuria puukolla, on vastapainoksi muistettu veisata körttivirsiä tai kuunnella **Laestadiuksen** oppia veriruskeista synneistä.

Pohjanmaalta on aina lähdetty ensimmäisenä vainolaista vastaan. Aina Pohjanmaalla on tapeltu, sodittu ja rauhan tullen pontevasti ponnistettu, vaikka vainolainen on välillä teurastanut kokonaisia kyläkuntia.

Tämän kirjan tarinat, esseet ja pakinat - miten niitä nyt haluaa kutsua - ovat syntyneet rakkaudesta historiaan. Osa näistä on kirjoitettu lukemisen sivutuotteena pöytälaatikkoon ikään kuin luetun kirjan muistiinpanoina. Osa näistä on kirjoitettu lehtiartikkeleiksi, osa juhlapuheiksi, osa radiojutuiksi. Osa on ihan uusia, osaa on päivitetty ja tarpeellisin osin editoitu.

Ensimmäisen kerran ”Pontevat pohjalaiset” pilkistivät julkisuuteen radiopakinoina Radio Suomen Oulun alueen ohjelmistossa jo 1990-luvulla. Yleisradion Oulun alueen aluepäällikkönä kaipasin välillä itsekin sorvin ääreen ja toimittajan oikeisiin töihin ja oman radiosarjan avulla se onnistui. Radiopakinoita ”Pontevia pohjalaisia” teinkin Oulun kautenani useamman vuoden.

Oma kiinnostukseni historian huimiin tarinoihin lähtee jo lapsuudesta. Jo kouluaikana oli täysin selvää, että pyrin opiskelemaan historiaa. Näin myös tapahtui, ja aloitin yleisen historian opinnot Oulun yliopistossa tähtäimenä historianopettajan tai historiantutkijan ura.

Kesällä 1979 lähdin kuitenkin tekemään Liitto-lehteen kahden kuukauden kesätoimittajan pestiä ja tarkoituksena jatkaa syksyllä opintoja. Toisin kuitenkin kävi. Repsahdin lehteen töihin ja kahdeksi kuukaudeksi suunniteltu kesätoimittajapesti vierähti lähes 40 vuoden toimittajauraksi.

Liitto-lehdestä tie vei Oulu-lehden päätoimittajaksi, Ylen Oulun ohjelma-alueen aluepäälliköksi, Radio Suomen ohjelmajohtajaksi Helsinkiin ja lopulta Yle Elävän arkiston, Yle Areenan ja yle.fi -etusivutoimituksen ohjelma-

PONTEVIA POHJALAISIA

TARINOITA HISTORIASTA

Pontevia pohjalaisia on tarinakokoelma värikkäistä ihmisistä.

Se tutkailee menneisyyttä hymynkare suupielessä.

Se poikkeaa valtatieltä sivupoluille. Se heittää
kuperkeikkaa ja kurkistaa haarovälistöön taaksepäin.

Näyttääkö elämä erilaiselta, jos näkökulmaa veivaa
eri asentoon – ymmärtää omituisuuksia ja muistaa,
että vain harvat meistä ovat täydellisiä?

Aina on riattu, rakastettu ja riidetty.

Historia on täynnä hauskoja tarinoita. Tässä kokoelmassa
liikutaan lähinnä historiallisella Pohjanmaalla, joka aikoinaan
kattoi puoli Suomea, viisi nykyistä maakuntaa.

Reijo Perälä on Valtion tiedonjulkistamispalkinnolla
palkittu toimittaja, historiantutkija ja filosofian tohtori.

